

Lucija Pušonjić

Fakultet Hrvatskih studija Sveučilišta u

Zagrebu Borongajska cesta 83 d, 10 000

Zagreb lucija.pusonjic@gmail.com

Od medija do simulacije: kako je počeo rat između realnog i digitalnog svijeta

Sažetak: Ovaj rad bavi se ljudskim prijelazom iz stvarnog u digitalni svijet. Kroz filozofiju Marshalla McLuhana, Jeana Baudrillarda, Immanuela Kanta i drugih, pokušat će se objasniti proces kroz koji čovjek prolazi te kroz koji će prolaziti u budućnosti. Medijska manipulacija u rastu je već godinama, manifestira se kroz svakodnevnu dozu lažnih vijesti. Koliko je „istine“ previše? Jesu li utjecaji na um, kulturu i svakodnevni život tako nevinini kao što se čine? Je li ljudskom rodu već „ispran“ mozak ili ono najgore tek dolazi? Što je uopće više stvarno?

Ključne riječi: mediji, simulacija, lažne vijesti, matrix, kultura, svijest, tehnologija

Uvod

Danas je teško odrediti vijest u kontekstu istine ili laži. Uz filozofiju Marshalla McLuhana bit će objašnjeno kako to i nije novi problem te kako se podloga za takvo djelovanje stvara već godinama. No pitanje koje se ovdje postavlja jest kako taj fenomen utječe, ne samo na pojedinca, već na čitavu kulturu i razvoj svijesti čovječanstva. Bit će objašnjeni faktori koji su pridonijeli u stvaranju, tzv. *iskrivljene stvarnosti*. Uz razvoj medija i tehnologije, razvija se i sama svijest pojedinca o stvarnosti kao takvoj. Je li je čovjek dovoljno samosvjestan da racionalno „iskorištava“ date

alate? Bit će naglašene opasnosti koje proizlaze upravo iz čovjeko-ve nepažnje tj. neupućenosti u njihovo postojanje. Politika, koja se koristi ozbiljnim alatima medijske manipulacije je jedan od faktora koji utječu na čovjekovu „zatupljenost“ i nemogućnost racional-nog rasuđivanja. Uz izobličene modele i uzore, pojedinac postaje izgubljen u kontekstu vlastitog identiteta. S vremenom, moguće je izgubiti identitet i autonomiju te postati samo puki „mozak u bačvi“ koji sam postaje oruđe manipulacije. Uz filozofiju Jeana Baudrillarda, moguće je objasniti proces izobličavanja stvarnosti i njezinih predmeta i sudionika te se postavlja pitanje, postoji li zaista izbor pojedinca te može li on ikako utjecati na svoju sudbinu u takvom svijetu. Teško je pratiti toliki napredak tehnologije no nužno je prikazati kako je čovjek oduvijek imao izbor.

1. McLuhanova filozofija medija

Jednako kao u stvarnome svijetu, sve počiva od medija. Kako bi čovjek jasno razumio promjene koje proživljava u kulturi i svakodnevicu, potrebno je razumjeti medije. Marshall McLuhan (1911. – 1980.) predstavlja svoju mantru „Medij je poruka.“, već šezdesetih godina dvadesetog stoljeća. Poznavanje sadržaja medija pada u drugi plan, dok sam medij postaje to sredstvo proučavanja i manipulacije. McLuhan objašnjava kako svaki medij u sebi sadrži drugi medij. Sadržaj pisma je govor, tiska, pisana riječ, itd. On navodi da poruka svakog medija ili tehnologije je promjena razmjera, brzine ili uzroka koje unosi u ljudske odnose. No zašto je medij predmet manipulacije? Upravo medij određuje i nadzire razmjere i oblik ljudskog djelovanja i udruživanja (Usp. McLuhan, 2008., str. 13.-16.).

Kao što je rečeno, najnoviji pristup proučavanja medija u prvi plan stavlja određeni medij i matricu u kojoj on djeluje. Medij je poput oružja, dođe li u krive ruke, ono će predstavljati i proizvoditi nešto loše. Na primjer, pojava tiska sa sobom donosi „proširena“ iz-

SCOPUS

danja Biblije te ostalih proročkih i filozofskih djela (Usp. McLuhan, 2008., str. 16.). U koliko ona bivaju interpretirana na neadekvatan način radi raznih alternacija do kojih je došlo kroz povijest, pogotovo duhovno – religiozna djela, ishod postaje doslovce krvav.

Prema McLuhanu postoji, dakle, paradoks u procesu mehanizacije. Naime, njezino načelo isključuje mogućnost rasta ili promjene (iako je ona sama uzrok najvišeg rasta i promjene). Mehanizacija se postiže fragmentacijom svakog procesa i slaganjem tih dijelova u niz. S obzirom na to da se radi o lancu, ne postoji načelo uzročnosti, eventualno povremena promjena, no osim toga, iz niza ne proizlazi ništa novo. Elektricitet završava slijed te uvodi trenu-tačnost. Tek pomoću trenutačnosti čovjek postaje svjestan uzroka (Usp. McLuhan, 2008., str. 16.).

Pojava filma pridonosi napretku mehanizacije. Film ima mogućnost da čovjeka prenese iz svijeta slijeda u svijet stvaralačke konfiguracije i strukture, to je ujedno i njegova poruka, dakle prelazak s linearnih veza na konfiguracije. Film podiže kulturu mehanizacije na novu razinu. U visokoj pismenoj i mehaniziranoj kulturi, film je predstavio svijet iluzija i snova koji se mogu kupiti novcem, navodi McLuhan. Kulture napreduju iz dana u dan, no nitko ne postavlja pitanje, je li je svijet spreman za novi val unaprijedene mehanizacije – automatizaciju? Dolazi do miješanja primitivnih kultura s naprednima, nepismenih s polupismenima i poslije pismenima kroz električnu brzinu. Vrlo čest rezultat toga jest duševni slom različitih stupnjeva. Ako se ljude preplavi s novim informacijama i novim uzrocima, nastaje kaos, a na kraju najugroženije skupine ispaštaju, poput žena, bogalja, djece te ostalih nezastupljenih skupina. Ponekad zna doći i do otpora, no o tome će više biti riječi u sljedećim poglavljima (Usp. McLuhan, 2008., str. 16.-21.).

1.1. Nevidljivi (ne)prijatelj

McLuhan uspoređuje razvitak električne tehnologije s tirani-jom Hitlera i Staljina, no navodi kako je ona puno opasnija od ka-kvih diktatora, jer je ona nevidljiva. „Električna tehnologija prijeti iznutra, a mi smo neosjetljivi, gluhi, slijepi i nijemi u pogledu nje-zina susreta s Gutenbergovom tehnologijom, na kojoj i posredstvom koje je izgrađen američki način života.“ (McLuhan, 2008., str. 21.). No stvari su se ipak malo promijenile od kada je McLuhan živio i djelovao. Diktatori poput Hitlera i Staljina evoluirali su do neželje-ne razine. Suvremeni političari poput Donalda Trampa i Vladimira Putina puno su opasniji od svojih prethodnika. Oni drže u šakama, između ostaloga, internet i slobodu govora. Cenzura, lažne vijesti, izmanipulirana istina postaju, ako već i nisu, dio naše svakodnevice.

Dolazi do *post-truth* fenomena, gdje političari kuju svoju istinu te odabiru što će servirati javnosti, a što ne. Ovo je još jedan primjer gdje medij dolazi u krive ruke, fašistoidnih diktatora i korumpira-nih medija. Zanimljivo je da autor Lee McIntyre 2018. godine piše stvari koje su i dalje aktualne: „Kad je Donaldu Trampu dopušteno da tvrdi - bez dokaza - da, ako izgubi izbore, to bilo zato što su namješteni protiv njega, jesu li činjenice i istina više uopće važne? Nakon izbora stvari su se samo pogoršale. Trump je tvrdio - opet bez ikakvih činjenica koje bi ga potkrijepile - da je zapravo pobije-dio na *popular vote* (na kojem je Hillary Clinton odnijela gotovo 3 milijuna glasova), kad bi se oduzeli milijunski ilegalni glasovi. I on je uporan u svojoj tvrdnji - usprkos konsenzusu sedamnaest ameri-čkih obavještajnih agencija – da su Rusi hakirali izbore. Činilo se da je jedan od njegovih savjetnika prihvatio kaos tvrdeći da naža-lost, više ne postoje činjenice.“ (L.P., McIntyre, 2018., str. 1.-2.). Do vrlo slične situacije jest došlo i 2020. godine, jedina razlika jest u protukandidatu, aktualnoj pandemiji i prosvjedima koji su se do-gađali po cijelome svijetu. Trump fabricira svoju istinu do te mjere

SCOPUS

da su ga društvene mreže morale blokirati, jer njegova „istina“ se širi dalje i postaje tuđa istina. Na sreću, rijetki pojedinci su prihvatili njegovu (ne)istinu, došlo je do otpora od strane nereprezentiranih skupina. Ljudi, danas, ipak nisu toliko slijepi, iako njegov utjecaj nije toliko teško za uočiti.

No gdje je taj loš utjecaj vidljiv, kako su mediji uspjeli izobličiti svakodnevan život i ljudske porive? Jedan od primjera gdje je medij promijenio čitavu ljudsku percepciju su pornografski filmovi. Naime, kao što je već spomenuto, sama pojava filma svijetu daje novi pogled na život. Film čovjeka uvodi u svijet kakav god on želi da bude. No pitanje koje se postavlja ovdje jest koliko je pornografski film izmijenio ljudsku percepciju o seksualnosti, moralu i društvenim normama? Pornografski sadržaj nije samo „iskočio“ iz nečijeg podruma ‘70.-ih, naime, čovjek je okružen pornografijom već stoljećima, bila ona u obliku slika, zapisa, crteža, fotografija., „Pojava slika ili romana koji su eksplicitno prikazivali različite seksualne prakse u početku je bila povezana s novim shvaćanjem odnosa privatne i javne sfere te slobodnijeg shvaćanja ljudske seksualnosti, dotad zabranjene ili uglavnom nepoželjne u razdoblju srednjega vijeka. Istovremeno ona je postala dijelom strategija nadzora i umrežena u složen sklop odnosa znanja i moći, o čemu je ekstenzivno pisao Foucault (1926 – 1984.).“ (Valentić, 2006., str. 137.).

Ljudima se sviđala ta transgresija u smislu prekoračenja društvenih granica, sam taj prelazak tih socijalno fiksiranih crta predstavlja nasladu. Iako je prisutna godinama, pornografija se smatra relativno modernim izumom. Ona dolazi kao posljedica prosvjetiteljstva koje zagovara racionalnost te pravo na slobodu i jednakost kao jedini put ka ljudskome napretku. „Prema Foucaultu, 18. stoljeće je po tom pitanju jedno od najznačajnijih razdoblja stoga što upravo tada pornografija postaje distinktivno moderna praksa i procedura kazivanja istine o seksu koje su institucije crkve i dr-

žava dotad navodno potiskivale.“ (Valentić, 2006., str. 137.- 138.). Dakle pornografiju se može shvatiti kao jedna vrsta otpora, tako-đer, iako je oslobodila um, ona je otvorila novu *Pandorinu kutiju* fetiša i nasilja. Nije novost da su seks i nasilje povezani, spaja ih ista transgresija. Ustvari, smatra se fenomenom poveznica između seksualnosti i kršenja zakona, jednako je uzbuđenje. Pornografska mašta smatra se jakim oruđem transgresije, seksualnoj imaginaciji nema granice, pojedinac je u apsolutnoj moći (Usp. Valentić, 2006., str.137.). Neki pojedinci bi možda rekli da čovječanstvo trenutačno svjedoči vrhuncu pornografije, no to nije točno. Naravno, fo-tografija i film kao vizualni podražaji su jaki, ali postoje autori, poput Marquis de Sadea (1740. – 1814.) koji nije skrivao svoju sado – mazohističku stranu, čak ni u osamnaestom stoljeću u Francuskoj. On je zagovarao anarhizam, ateizam, apsolutni egoizam i seksualnu slobodu, čak su danas pojedine njegove ideje neprikazive. Dakle pojava pornografskih filmova nije ništa više niti manje „poperverzila“ društvo, ali očekivanja od samog čina snošaja su premašila sve granice. S obzirom na to da je um pojedinca naviknut na svakakve vrste gnjusnih stvari s kojima se susretne na internetu, došlo je do otupljenja. Potrebna je mnogo veća sila koja bi zadovoljila te visoke standarde. Nađe li se on u trenutku snošaja sigurno će ostati razočaran jer postoji mala šansa da će išta ikada uspjeti zadovoljiti njegove potrebe. Dolazi do komercijalizacije snošaja. No voajerizam i skopofilija postali su prihvaćeni kao sredstvo za razumijevanje transgresije u psihoanalitičkom pogledu. Pogled jest ključan za ove pojmove jer on je sredstvo kojim pojedinac pretvara tijelo subjekta u objekt spolne požude, postajući time medij kontrole. Što je slično praksama koje transformiraju seksualni subjekt u skup diskurzivno proizvedenih i insceniranih metoda nadzora, pogled jest oruđe kontrole koji doslovce zaposjeda objekt (Usp. Valentić, 2006., str. 146.). Kao što je već spomenuto, film pomaže u oslikavanju ljudskih fantazija, bile one pozitivne ili negativne. „Sli-

ka može biti opasna zbog toga što ne uspijeva ispuniti obećanje o posvemašnjoj reprezentaciji (...) ili također može biti opasna i zato što joj to u potpunosti uspijeva u trenutku kada postaje *simulacrum*, surogat ili nadomjestak.“ (Valentić, 2006., str. 142.). Pornografija je poput bajke za odrasle, jedina razlika jest što ona nema uvijek sretan završetak.

2. McLuhan i McLuhanist

McLuhanist, Jean Baudrillard (1929. – 2007.) prvi put se susreće s McLuhanom 1967. godine kada je pregledao francuski prijevod *Razumijevanja medija* za ljevičarski časopis *L’homme et la société*. Divljenje se ustvari pretvorilo u žestoku kritiku McLuhanovog medijskog idealizma s gledišta marksizma i povijesne sociologije (Usp. Huyssen, 1989., str. 12.). Za shvaćanje Baudrillarda, potrebno je napomenuti da spada među francuske postmoderne teoretičare. Poznat je po svojoj kombiniranoj provokativnoj kritici kulture i društva te u svojem pisanju često koristi pojmove iz sociologije, ali sam napominje kako sociolog nikako nije (Usp. Kellner, 2020, str. 7.). Prema Baudrillardu, McLuhan je „nosio ružičaste naočale“ pri objašnjavanju medija te nije razmišljao o njihovom utjecaju na političke i ekonomske moćnike. Iz tog razloga *McLuhанизam* ne sadrži njegov tadašnji optimizam i euforiju oko napretka medija, dapače, u ovome kontekstu slobodno se može spomenuti pojava cinizma, skepticizma i nihilizma (Usp. Huyssen, 1989., str. 10.).

McLuhan izdvaja četiri faze kulturne povijesti. Prvu primitivnu fazu plemenskog društva koja podrazumijeva hladnu kulturu s usmenom tehnologijom govora. Drugu vruću vizualnu kulturu s tehnologijom fonetskog pisanja. Treću vruću vizualnu kulturu s mehaničkom tehnologijom tiska (*Gutenbergova galaksija*) te četvrtu fazu povratka hladnoj kulturi na više razina. To je taktilna kultura zvuka s električnim tehnologijama televizije i računala. Baudrillard

daje svoju kritiku ističući kraj političke ekonomije u *Gutenbergovoj galaksiji*. On stavlja naglasak na važnost procesa označavanja u jeziku i slici da bi prvo proširio klasičnu marksističku kritiku reifikacije, (kasnije sam odbacuje tu teoriju) (Usp. Huyszen, 1989, str. 11.).

„Neizbježno je da vrtlog elektroničkog kretanja informacija nas sve baca poput plutenog čepa u olujnom moru, ali ako se tije-kom spuštanja u vrtlog ohladimo (smirimo), proučavamo li postu-pak na način na koji on utječe na nas i što možemo učiniti s tim, moći ćemo to preživjeti.“, rekao je McLuhan u intervjuu za Playboy 1960. godine (L.P.Huyszen, 1989, str. 11.). Baudrillard navodi kako je realnost puno gora, čovjeka more ne baca poput plutenog čepa, već ga guta crna rupa. Kako su se okolnosti pogoršale tako se i ljudski rod pogoršao od kad je McLuhan bio aktivan. Prema Baudrillardu čovjek je progutan od implozije astrofizičkih proporcija. McLuhanov optimizam zamijenjen je, po Baudrillardu, apokaliptičnim činom nestajanja. No oba filozofa se slažu da je tehnologija vrsta ljudskog produžetka, ali po McLuhanu ljudi svjedoče svjetskoj promjeni iz paradigme od proširenja i eksplozija do implozije², od ekspanzije prema van do pucanja prema unutrašnji-sti što je rezultat prelaska s mehaničke na električnu tehnologiju. Stalno pitanje u ovoj shemi je uspon i pad vizualnosti, a McLuhan vizualnost povezuje s linearnim kontinuitetom, ujednačenosti, apstrakcijom te individualizacijom. Ovu kulturu vizualnosti karakteriziraju udaljenost, otuđenje i razdvajanje senzibilnosti – reifikacija. Kultura vizualnosti, modernosti, drugim riječima, uskoro će biti zamijenjena kulturom trenutne inkluzivnosti, mitskom i cjelovitom

---

¹ Antropološki pojam, reprezentacija apstrakcije kao nečega stvarnog što može uzročno djelovati

² Inače pojam iz fizike, najjednostavnije rečeno, radi se o procesu nestajanja odnosno uništavanja predmeta putem uvlačenja u samog u sebe

kulturom u kojoj električna brzina okuplja sve društvene i političke funkcije u iznenadnoj imploziji i u kojoj električno ugovoreni glo-bus nije ništa više nego selo (Usp. Huyssen, 1989., str. 12.).

Očigledne poteškoće nastaju u slijeđenju McLuhanove tvrdnje da televizija nekako pokreće taktilni svijet, tj. postvizualnu kulturu. Kao što je već i rečeno, McLuhanovo definiranje televizije kao „hladnog“ medija osnovana je na značajkama medija još u povo-jima., niska definicija i mala veličina slike, dakle to su anakrone značajke koje se više ne bi odnosile na današnje doba televizije visoke rezolucije i velikih ekrana. Suprotno filmu, koji je prema McLuhanu, izolira gledatelja, televizija ima moć stvoriti zajednicu te mogućnost retribalizacije svijeta. U McLuhanu se stalno pomiču kategorije s tehnološke na društvenu i *vice versa* što s druge strane dovodi do nevjerovatnosti i kontradikcija u izobilju te se u kona-čnici četiri faze kulturne povijesti mogu svesti na tri, urušavajući dvije srednje faze vizualne kulture (fonetska i *Gutenberg*) u jedno - doba pismenosti. Na kraju proizlazi trojstvo tribalizma (*cool*), de-tribalizacije (*hot*) i retribalizacije (*cool*). Petlje implozije i povratne sprege zamjenjuju eksploziju i linearnost. Integracija zamjenjuje fragmentaciju. Kultura zapadnog humanizma, koja je, uostalom, i kultura pismenosti, nestala je, tehnokratska verzija antihumanizma³ uvelike se razlikuje od strukturalističke⁴ “smrti čovjeka“ (Huyssen, str.12.,1989.).

Težnja aktualnog doba za cjelovitošću, empatijom i dubinom svijesti prirodno je obilježje električne tehnologije. Doba mehanič-

³ Jednostavno rečeno – protivnici humanističke filozofije; poznati antihumanisti su Max Weber i Michel Foucault

⁴ Ferdinand de Saussure smatra se utemeljiteljem prve faze strukturalizma, kasnije Claude Levi-Strauss preuzima de Saussureove misli te objašnjava strukturalizam kao kritiku koja osporava prioritet čovjeka. Dalje se razvija u Francuskoj ‘60.ih godina kao kritika egzistencijalizmu. Sam pojam pronalazi svoje mjesto, osim u filozofiji, u lingvistici, matematici, fizici, sociologiji, filologiji te teoriji književnosti.

SCOPUS

ke industrije koje je prethodilo sadašnjem, držalo je da je energično dokazivanje osobnoga gledišta prirodan način izražavanja. Svaka kultura i svako doba imaju svoj omiljen model opažanja i spoznavanja koji su skloni pripisati svakomu i svačemu. Obilježje suvremenog vremena jest gađenje nad nametnutim uzorcima. Iznenada je čovjeku silno stalo da stvari i ljudi potpuno očituju svoje biće. U tome novom stajalištu može se naći duboka vjera koja se tiče konačnog sklada svega postojanja, objašnjava McLuhan. S druge strane, Baudrillard smatra televiziju kulturno dominantnim aparatom. Ljudi konzumiraju televiziju kao medij, objekt i poruku. Kroz taj sistem komunikacije između gledatelja i televizije neprestano se reproducira represivni kod. Baudrillard otkriva političku eko-nomiju znaka, koji sve više zamjenjuje robu kao središte društvenoga sustava. Njegovo djelo *Simulakrumi i simulacija (Simulacija i zbilja)* više otkriva taj kulturni fenomen znaka, simulacije i kraj civilizacije (Usp. Baćak, 2002., str.219.).

Jasno je da se McLuhan izražava u binarizmima – toplo/hladno, eksplozija/implozija. Sami pojmovi čine veliku povijesnu periodizaciju kulturnih faza, kao što je već i rečeno. On tvrdi kako su povijesne periodizacije kulturnih faza već izvršene inovacijama u komunikacijskoj tehnologiji. Pojam koji koriste McLuhan i McLuhanist jest tehnološki *Geistesgeschichte (intelektualna povijest)*. On označava pojam u povijesti ideja koji pretpostavlja granu proučavanja koja se bavi propuštanjem kulturnih manifestacija u ljudskoj povijesti te je određena svojstvima vremenskog okvira. Samo shvaćanje antropološkog pojma kulture kao sustava komunikacije, se prepisuje u smislu suvremene komunikacijske tehnologije koja rezultira taj tehnološki *Geistesgeschichte* (Usp. Huyssen, 1989., str. 12.).

2.1. Uvod u Simulaciju

Dakle kao što je već rečeno, Baudrillard stavlja naglasak na konzumaciju televizije kao medija koji sudjeluje u konstruiranju određene komunikacije. Njegovo djelo *Simulakrumi i simulacija* (1981.), objašnjava na koji način mediji ustvari konzumiraju čovjeka. Ljudi trenutačno svjedoče pojavi u kojoj znakovi zamjenjuju materiju. Simulakrumi poput piktograma, znaka i geste vladaju postvizualnom kulturom. Dolazi do najavljene završne faze čovjekova proširenja – tehnološke simulacije svijesti. Zapadni svijet je implodirao te su pojmovi kao vrijeme i prostor nestali. Teorije simulacije najavljuje kraj svega, političke ekonomije, kraj referentnog, stvarnog, političkog, društvenog (Usp. Huyssen, 1989., str. 12. - 15.). Guy Debord (1931. – 1994.), francuski situacionistički filozof 20. stoljeća, u svom djelu *Društvo spektakla* (1967.) navodi da je stvarnost sustavno pretvorena u spektakl, a sam spektakl postaje stvarnost (Baćak, 2002., str. 119.). Evidentna razlika u Baudrillardu i McLuhanu jest da Baudrillard još od početka zamjenjuje nerealan McLuhanov medijski optimizam s distopijskom verzijom koja bi sličila situacionistima⁵. Reifikacija te otuđenje podrazumijevaju stanja nereificiranog, nekomodificiranog, neotudivog, koji čine odličan recept za željeni politički, ali simbolički otpor. Kao što je navedeno, do otpora bi došlo od strane nezastupljenih skupina, tj. skupina koje su dovoljno nezastupljene da su bile isključene iz samog koda i „marginalizirane reprezentacije“ te su svedene na nulu hegemonijskog koda. Ta skupina bi se uglavnom sačinjavala od mladih, žena te nacionalnih manjina. No njih ne zanima samo mjesto u kodu, oni bi težili ka rušenju koda što bi rezultiralo poli-

---

⁵ Situacionistička internacionala (SI), *Internationale Situationniste* (IS), skupina umjetnika, književnika i društvenih kritičara (1957.–72.) kojima je, između ostaloga, cilj bio eliminirati kapitalizam revolucijom svakodnevnog života. <https://www.britannica.com/topic/Situationist-International>

tičkom borbom i općoj pobuni. Masa je, prema Baudrillardu, projektilno platno diskursa moći, tiha većina, primatelj i objekt medija, istraživanja, poganska, anti - transcendentna. Zato Baudrillard slavi otpor, jer njemu odbijanje same indoktrinacije u kod predstavlja obijanje indoktrinacije od strane medija te on teži ka društvu spek-takla (Usp. Huyssen, 1989, str. 11.-14.).

„Naprotiv, društvo spektakla je oblik koji sam bira svoj tehnološki sadržaj. Ako spektakl, shvaćen u ograničenom smislu masovnih medija, koji su njegova najpovršnija manifestacija, prodire u društvo u obliku čisto tehničke aparature, treba shvatiti da ta aparatura nikako nije neutralna i da je razvijena u skladu s unutrašnjom dinamikom sâmog spektakla.“ (Debord, 2003., str. 7.).

2.2. *Simulakrumi i simulacija*

Život imitira umjetnost ili umjetnost život? Reprodukci-je umjetničkih djela nisu neka novost u ljudskoj povijesti. Mladi majstori su vježbali reproducirajući slike velikih starješina, srednji vijek je cvjetao prepisivanjem i prevođenjem tekstova, no čini li to više štete ili koristi? Gubi li se originalnost reproduciranjem i kada ono prelazi granice normale? (Usp. Benjamin, 1968., str. 218.-219.). Jedan od načina na koji se može shvatiti Baudrillardova simulakra jest kroz pojam stabla. Stablo jest označavalo stablo. No jezik je, prema Baudrillardu, dekonstruiran u odnosu kakvog ga je de Saussure zamislio. Riječ stablo više ne označava stablo. Simulakra stabla bi bili hvalospjevi, dijalozi, rasprave o stablu te interpretacija samog stabla. Kompozicija slike, ljudsko iskustvo sa stablom ili s osobom koja pojedincu priča o stablu, sve su to važni faktori koji utječu na čovjekovu interpretaciju subjekta. Označitelj stabla miče se od pravog značenja stabla. Baudrillard predstavlja tri reda simulakre. Prirodne imitacije označavaju identičnu kopiju prirode, to bi predstavljalo slikara koji sjedi i slika stablo – imita-

SCOPUS

cija. Zatim produktivne kopije predstavljaju materijalizaciju putem strojeva – arhitekt promatra stablo te gradi kuću od njega. Gdje dolazi do ekspanzije, oslobođenja energije. Zadnji, treći red jest kod i simulacija koji podrazumijevaju hiperrealizam te totalnu kontrolu – velike korporacije okupljaju najjače umove i strojeve koji bi na najefikasniji i najprofitabilniji način iskoristili to stablo. To sve se može povezati s Baudrillardovim shvaćanjem lažnih vijesti. On navodi da nije važno što je stvarno, a što ne, već tko je što rekao, na koji način, je li je dovoljno provokativno i uzbudljivo. Tu istina nestaje i dolazi to likvidacije slikara koji slika stablo.

Može li se božanstvo pokazati u slici? Ikonoklasti se tome odupiru jer, prema njima, time se zamjenjuje pravo božansko lice te dolazi do implikacije da Bog kao takav ne postoji već samo slika koja ne „drži“ ništa više u sebi već poteze kista (Usp. Valkyryst, 2018.). Reprodukcije su stoljetni problem koji eskalira pojavom mehaničkih reprodukcija. Od drvoreza, litografije pa sve do fotografije, svijetom je oduvijek vladala imitacija, tj. reprodukcija. No čak najbolja reprodukcija najvećeg umjetničkog djela u sebi ne može pronaći samu esenciju majstora koji ga je pravio. Fizička i mehanička reprodukcija se ipak razlikuju, fizička ipak ima nešto ljudskosti u sebi, ali nikada neće biti savršeno točna kopija, dok mehanička reprodukcija pruža stopostotnu točnost, ali u sebi nedostaje ljudskog elementa. No kriva reprodukcija priča svoju priču, daje lažnu esenciju djela, ideju, poruku, informaciju i zaključak. Dakle od izričite je važnosti pouzdanost izvora i točnosti reprodukcije, tj. medija (Usp. Benjamin, 1968., str. 219. - 221.).

Baudrillard to komentira kroz mini – serije o holokaustu iz ‘70ih godina. Veli kako čovjek zamjenjuje sjećanja na povijest te njen jedini cilj jest podgrijati prošle događaje i traume, ne radi refleksije već putem aspekta odmicanja kroz (hladne) televizore. Kino, pak naziva dronom masovnih medija te komentira kako film-

SCOPUS

ski klasik *Apokalipsa danas* nije pokazao samo Vijetnamski rat, već je u njemu i nastao. Te optužuje redatelja Francisa Forda Coppola da piše svoju „istinu“, točnije, američku istinu. Dakle masovni me-diji zamjenjuju sjećanja i povijest, ali služe kao sredstvo odvrćanja pažnje. Baudrillard uzima za primjer *Disneyland* te ga kategorizira kao višu simulaciju koja je stvorena da odvraća javnost od glavne simulacije koja se skriva od svijeta, na isti način kao što se i McLuhan skrivao iza „ružičastih naočala“. Isto tako komentira *reality tv* te objašnjava kako su sami sudionici pripadnici hiperrealizma, da su dizajnirani za taj zadatak, jer tko bi gledao emisiju s običnim, dosadnim, „normalnim“ ljudima? Navodi kako televizija i čovjek dijele istu DNA strukturu – modeliramo se po njoj, a ona po nama (Usp. Valkyrist, 2018.).

Dakle simulacija može biti najnovija verzija kraja ideologije. Ako vanjska simulacija više nije moguća, onda je pitanje stvarnosti poput pitanja Boga ili istine – transcendentno, nije dokazivo, ali nikako ne smije biti opovrgnuto. No nalazi li se čovjek u simulaciji, ona sigurno neće omogućiti tu spoznaju. Pojmovi simulacija i hiperrealizam doduše nisu jednaki. Hiperrealizam podrazumijeva najtočniju i vrlo dobro skrivenu reprezentaciju koja se tretira kao stvarnost, dok je simulacija tek oponašanje djelovanja stvarnog procesa ili sustava tijekom vremena. No čini se da su tzv. „otpornici“ i „otpornici“ koda, iako je teorijski nemoguće, ipak na neki način uključeni u čin sekularne demistifikacije gdje kapital simulira stvarnost skrivajući istinu da je nema. Dok „otpornik“ djeluje u potpunosti izvan svijesti o totalnom kolapsu bilo kakve razlike između stvarnog i simuliranog, istine i laži. Čovjek svjedoči imploziji i tek ju sad osvještava dok dolazi do rušenja struktura (Usp. Huyssen, 1989, str. 12.).

Tri reda simulakre paralelna su s mutacijama zakona o vriednosti koji su se slijedili od renesanse. Krivotvorena je dominantna

SCOPUS

shema „klasičnog“ razdoblja od renesanse do industrijske revolucije. Proizvodnja jest dominantna shema industrijskog doba dok je simulacija vladajuća shema trenutne faze koja kontrolira kodom. No te tri faze i odgovaraju trima fazama povijesnih vrijednosti. Baudrillard izdvaja prekapitalističku fazu prirodnog zakona vrijednosti gdje je zemljište nositelj same vrijednosti. Zatim kapitalistički zakon vrijednosti po Marxu u kojem je razmjenska vrijednost roba čijom vrijednošću dominira njena uporabna vrijednost te zadnja faza predstavlja zakon o vrijednosti u kojem kapital u svojevrsnom jezičnom kombinatoru znakova počinju slobodno „plutati“ gutajući sve ranije određene vrijednosti proizvodnje, značenja, svrhe i istine. Ono što ostaje jest svijet univerzalne simulacije u kojem kapital funkcionira kao gigantska mašinerija devalvacije. Baudrillardova teorija o simulaciji kao teorija najnovije faze u razvoju kapitala jest teorija katastrofe, kao što je i rečeno. Nietzscheov nihilizam dolazi na vrhunac pomoću tehnologije, a prave ljudske vrijednosti, po Baudrillardu, padaju u drugi plan (Usp. Huysen, 1989., str. 16.).

Kroz povijest, uvijek postoji naglasak na religije, mit, kulturu, pleme, običaj i ritual, za njih Baudrillard navodi da su istinski ljudski. No jesu li? Čovjek je stvoritelj tehnologije, ona se smatra čovjekovim produžetkom. Pojam ljudskosti, rekla bih, varira o periodu kulturne civilizacije. Prije jest dokaz napretka ljudske civilizacije bio kotač, vatra, piramide, a sada su električni automobili, društvene mreže i kriptovalute. Je li je ljudskost kao takva nestala? Što čini najprimitivnije ljudske značajke istinsko ljudskima? One svakako jesu temelj, ali nikako nisu „dokaz ljudskosti“. Tehnologija je ljudski stroj, ona jest stvorena iz čovjekove spoznaje i želje za napredovanjem. Ona definira cijeli novi period kulturne povijesti na novi i nevjerovatan način. Konstantno se povezuje s nečim lošim, no možda kod i simulacija miču ljudske porive i osobine, ali jednako tako miču pedofilima želju za napastovanjem i ubojicama želju za ubijanjem. Možda napredak tehnologije, pa čak simulaci-

ja nisu toliko strašne, sve je u načinu na koji se koriste. Naravno, ni jedna krajnost nije dobra, pa tako ni potpuna simulacija, stoga nađimo Aristotelovu sredinu između dvije krajnosti. Nitko ne želi mozak u bačvi niti da se ostvari Baudrillardova simulacija, no dođe li do matrixa, treba li se slušati McLuhana i prepustiti se „mediju“ ili postati vojnici Baudrillardovog pokreta otpora?

3. Filozofija Matrixa

Između 1966. i 1974. godine dolazi do nove ere, veli A.J. Weberman (1945.). Dolazi prva generacija djece koja jest hranjena televizijom te kasnije, postepeno, video igricama, računalima, mobitelima te internetom. Danas, u 2021. godini, čovjek svjedoči znanstveno – fantastičkoj realnosti, „matrix“ je mreža prelomljenih slika u kojoj su ljudi „zapatljani“ do nepoznatog stupnja, tj. istine. No koliko godina se izdogađalo u ovoj stvarnosti? Zašto Matrix nosi titulu najboljeg među filozofskim filmovima? On sam čovjeka poziva da osvijesti svoj položaj i iskoristi ga. Matrix se, dakle, bavi centralnim problemima postmodernog iskustva, a jedno od njih jest uopće nestajanje granice između stvarnosti i simulacija“ (Weberman, 2002., str. 232.).

Sam Platon i Buddha su vjerovali u postojanje više svjetova. Kant (1724. – 1804.) isto tako navodi „puki izgled“ tzv. objektivni zakoni fizike ostaju na subjektivnoj ljudskoj projekciji. Svijet koji čovjek vidi i osjeti su projekcije njegovog uma. Ne postoji nezavisnosti u stvarnosti. Ljudi sami sebe zavaravaju projektiranjem svijeta kroz njihovo osobno iskustvo te samim time pridonose u neovisnu realnost i otuđuju sami sebi slobodu. Izvor iluzije jest više platonistički nego kantovski, više teži ka vanjskom nego k unutarnjem. (Usp. Lawler, 2002., str.139.). Bića koja kontroliraju ovaj

---

⁶Napomena čitatelju: Matrix – film, matrix – pojam

SCOPUS

svijet i ljude su promijenila svoj originalan kod. Postoje dva ma-trixa i programa te dvije šablone. Funkcija im je upravljanje isku-stvom zarobljenih ljudi. Prvi dizajnirani matrix je bio idealan sretan svijet koji nije poznavao pojam „tuga“. No nitko nije htio, ali ni mogao prihvatiti takav program. Možda nije pronađen adekvatan programski jezik koji bi najbliže opisao savršen svijet? Ili ljudski rod ne može zamisliti svijet bez tuge i patnje? Kako god bilo, ljudi su iskorištavani od strane inteligentne mašine, tj. bića. Sam matrix je dizajniran kako bi čovjeku odvratilo pozornost te kako bi gra-bitelji duša (mašine) punili se ljudskom bioenergijom dok bivaju zarobljeni u dubokom snu ili možda bolje, noćnoj mori. Matrix bi, dakle, bio nesvjesno vođen od strane usnulih ljudi koji to prosto instinktivno rade (Usp. Lawler, 2002.,str.139. – 140.). Dokaz da ljudima ipak nije toliko strašno u simulaciji jest da se barem može birati svoja iluziju i to je dokazalo ljudsko strogo odbijanje ikakve vrste sreće. Što dosta govori i o pojedincima kao ljudskom rodu. No postoje dvije teorije zatočenja i tako dvije teorije oslobođenja. Nije važno je li je sam Neo bio „izabranik“ ili „spasitelj“, već što uopće znači biti taj, navodi sam Baudrillard čije je djelo *Simulacija i simulakrumi* služilo kao velik dio inspiracije filmu. Dakle dvije verzije spasitelja bi bile. Po Platonu, izvor iluzije jest vanjski, pri-sutni su zavarani ljudski rod dok agent prikrija i prevladava iluziju isto na vanjski način (Usp. Lawler, 2002.,str.140.).

S druge strane postoji Kant, koji navodi da jedino društvo koje ima smisla spašavati jest slobodno, tj. slobodni ljudi. No oni mo-rajaju sami sebe osloboditi, jer ako im se sloboda samo preda bez napora opet ulaze u istu vrstu ropstva. Dakle nitko čovjeka ne može spasiti osim njega samog. Jednako kako je u kršćanskoj tradiciji, Isus model po kojem se svatko treba modelirati, tako svaki poje-dinac treba biti svoj osobni spasitelj. Ovdje je važnija i potrebnija samostalna iluzije nego kompletno vanjski determinizam, svatko se bori za sebe. Tu se dotičem teme egoizma. Sam Aristotel navo-

SCOPUS

di kako častan čovjek mora biti samovoljan i sebeljubiv. Dok po Kantu, egoizam je središnja kategorija moralne dimenzije života. Iskustvo čovjeka, doduše, uči da druga bića imaju moć imitacije što ih usporava i udaljuje od njihovog cilja ostvarivanja naših želja i potreba. Klasični izbor morala daje dvije kontradiktorne koncepcije realnosti matrixa. Razdijeliti ego i nezavisnost. S druge strane, moralni svijet svijesti jest svijet ljudskog jedinstva i slobode. Ako je prvi stvarnost, drugi jednostavno mora biti iluzija. Vjeruje li se da je matrix moralna stvarnost, tada on treba biti odvojen od iluzije (Usp. Lawler, 2002.,str.140.-142.).

Moralni izbor koji se nudi u Matrixu kojim bi postigli slobodu i ljudskost je u crvenoj tableti kojom bi probudili individuu u realnost, dok plava tableta čovjeka uspava u egocentričnu iluziju, no pokaže li se pojedinac u njoj previše „znatiželjnim“, tražeći isti-nu tamo gdje ne bi trebao, on bi otkrio da je spoznaja svega toga bila izbor koji je u praktičnom smislu sumnjiv. Krajnje značenje moralnog života po Kantu jest nužnost da se stvori najviše dobro. Ono jest stvaranje svijeta koji kombinira slobodu i sreću. Ako takva uzvišena vizija ispada iluzorna, tada je početni izbor također ne-stvaran, kao to je već i rečeno. U tom slučaju jedino preostaje živjeti u svojem vlastitom egocentričnom *mjehuriću* te se prilagođavati to bolje vanjskim okolnostima nečijeg postojanja. Crvena tableta je testirana putem teškog iskustva, da, u početku to jest sloboda i realnost matrixa, no za ostale „izabranike“ to je tek prijelazni dio u ostvarenju krajnje slobode i stvarnosti koje postoje samo u svijesti onih koji vjeruju. No „izabranici“ teže ka mitskoj obećanoj zemlji Zion. Morpheusova vizija slobode i realnosti je ultimativna iluzija, on zaključuje koristeći racionalno empirijske procjene za donošenje praktičnih odluka. S druge strane Cypher navodi da je znao, da nikada ne bi uzeo crvenu pilulu te teži ka (ne)stvarnosti. No tu se očito dvojca razilaze u svojim perspektivama, Morpheus očito teži ka ultimativnom cilju veće i snažnije slobode i oslobođenja

SCOPUS

ljudskog roda. Ovaj cilj ne može biti samo replikacija u stvarnosti ljudskog aktualnog, takozvanog modernog svijeta, već drugačiji i bolji svijet čovjekova savršenstva koji kombinira slobodu i sreću. Neo sam nije život izvan matrice već život unutar njega kad se jednom shvati njegova prava priroda. Po Kantu je najviše dobro svijet u kojemu ljudi nisu samo sretni već da zasluže uopće biti vrijedni te sreće. Ona se mora zaslužiti vlastitim slobodnim postupcima. Kada im je umjetna inteligencija ponudila idiličan svijet oni su to odbili, prepoznali su iluziju jer takav svijet ne postoji. Vjera u odvojenost i dalje je prisutna, čak u snovima kao osnovnoj matri-ci iskustva. Samo uvjerenje u razdvojenost je neizbježno. Sreća je moguća samo na temelju radikalno drugačijih principa u kojem djeluju slobodna ljudska bića, a ne njihova prirodna odvojenost. Kako bi izbjegao očaj, pojedinac mora vjerovati u mogućnost ostvarenja moralnog ideala kao matrixa potpuno razvijenog svijeta.

Kant razlikuje tri ideje moralne svijesti: sloboda, Bog i besmrtnost. Ova uvjerenja su u osnovi osloboditelja i spasitelja čovječanstva. Kroz ideju čovjek uči slijediti svoju životnu misiju, a to je biti taj mesija. Jer on koji stvara ima mogućnost najvišeg dobra koje može doseći i obećanu zemlju. Kant naglašava da je potrebno vjerovati u stvarno moralno iskustvo. Nemoguće je imati znanstveno znanje o realnosti zato što se znanstveno znanje sastoji u objašnjavanju iskustva prema fizičkom i psihičkom determinizmu te socio – ekonomskim zakonima. No suština, esencija moralnog iskustva je anti determinizam slobode volje. Potrebno je imati vjeru u ljudsku slobodu jer baš je ona prva ideja moralnog iskustva. „Svi za jednoga, jedan za sve!“ – slogan istinsko slobodnih individua. No nažalost dolazi do pojave da je sam matrix razlog separatizma. Važno je napomenuti kako novi poredak ne podrazumijeva nužno otuđenje, političku i ekonomsku moć, već je puno dublje. Ovdje se čovjek suočava s bogolikom vanjskom moći koje su u Matrixu pri-

kazane u obliku inteligentnih strojeva (Usp. Lawler, 2002.,str.142. – 145.).

3.1. Što je prvo, žlica ili mi sami?

Budist uči Nea da ne pokušava savijati samu žlicu, umjesto toga da osvijesti istinu – nema žlice. Ne savija se žlica već čovjek sam. Pojedinaac ne može promijeniti vanjsku realnost, ako slijedi determinističku znanost, vjeruje u nezavisnu materiju supstance. (Usp. Lawler, 2002.,str.147.) Jednako tako, racionalistički filozof, Leibniz (1646. – 1716.) shvaća monade. Zgrada monada leži na materiji, dok je materija temelj svih monada te „nema konačnog duha koji bi bio apsolutno slobodan od materije“, navodi Leibniz.

Ako se prepozna istina u čovjeku, to je dio koji je potrebno „trenirati“ kako bi savio žlicu. No tu se ne misli na izolirani ego, već na uzvišenu verziju sebe koje je u jedinstvu sa svime. Bogolika moć će biti u čovjekovim rukama i oslobodit će sami sebe iluzija i separacija. Neo je prvi koji je to osvijestio te je on jedno s postojanjem (Usp. Lawler, 2002.,str.147.). No matrix ipak nije toliko idealan kao što je predstavljen u ovom radu. Uvijek, gdje god se nalazio ljudski rod, bit će straha od smrti. Baš radi toga je potrebno se voditi Morpheusovim riječima i osloboditi se svega, ne samo straha već samokritike, sumnje i nevjerovanja. Potrebno je osloboditi um. Neo, pri padu u bezdan shvaća iluziju straha kao takvog, a njegovo tijelo ipak krvari? Tu nastupa um, koji to čini stvarnim, dakle logički se može zaključiti – tijelo ne može živjeti bez uma. Postojanje u matrixu utječe i na vanjski svijet matrixa, čak izvan matrixa tijelo ovisi o vjerovanjima uma. Zato je od izričite važnosti osloboditi se straha od smrti. Za razliku od determinističke sudbine, Oracle daje Neo izbor, žrtvovati svoj život ili Morpheusov i tu je trenutak gdje se on mora pokazati i primijeniti ideju morala. No tu je i prisutna ideja slobode, gdje Neo odbija svoju sudbinu jer želi

SCOPUS

biti u kontroli svojega života te ne želi da mu vanjska sila diktira život, što je razumljivo. Želi imati pravo na izbor, no on je imao. Mogao odabrati plavu tabletu i nesvjesno živjeti u svojem mjehuriću kompjuterskog hakera, ali crvena tableta sa sobom nosi još nešto primamljivije – konačno suočavanje sa strahovima i kontrolu moći egzistencije. Potrebno je ojačati svoj moralan izbor vjerom u moć njegove ostvarivosti protiv svih pojava suprotnosti. Božja ideja je ideja koja povezuje nas i moralan izbor kao najviše dobro u moći ostvarenja ovoga cilja. Za Kanta, ljudi sami moraju osvijestiti svoju moralnu dužnost jer to moral zahtijeva – autonomiju (Usp. Lawler, 2002.,str.147. – 150.).

Neo, bio on izabranik ili ne, mora odlučiti želi li žrtvovati sebe ili Morpheusa, netko umrijeti mora. Oracle navodi da Neo ima važnije planove u sljedećem životu. Dakle lako je za pretpostaviti slijed događaja., Neo se žrtvuje za Morpheusa te se vrati u sljedećem životu kao istinski odabranik. Neo je spoznao slobodu te se suprotstavio agentima koda, prihvatio je svoju sudbinu i u konačnici – smrt. Time se dolazi do treće Kantove ideje – besmrtnost. Kako bi čovjek ispunio svoju sudbinu kao moralno biće, potrebno se riješiti straha od smrtnosti. Unutar ograničenja jednog života, po Kantu, nemoguće je da pojedinac izvrši svoju krajnju dužnost, postizanje najvećeg dobra. Kao što je to uobičajeno u Kanta, put ka najvišem dobru mora biti svoj, nikako tuđi. Besmrtnost koja izražava njegovu kozmološku perspektivu je ova u kojoj se pojedinačna duša iznova rađa dok se penje stepenicama potencijala ljudskog savršenstva (Usp. Lawler, 2002.,str.152.). Oslobođenje od matrixa mora biti kreacija slobodnih ljudi. Neo služi kao učitelj, koji pokaže na koji način ćemo se u potpunosti osloboditi, poput majstora koji uči svoje šegрте, samo što sredstvo koje je nama potrebno za stvaranje – beskonačan potencijal. Kada savladamo egoizam, strah od smrti svijet će ponovno postojati u jedinstvu (Usp. Lawler, 2002.,str.152.).

3.2. Simulacija kroz tuđe oči

Kod Webermana simulacija podrazumijeva četiri dokaza. Prvo je potrebno spoznati samu razliku između realnosti i simulacije. Zatim, realnost može biti simulirana, ali isto tako i poboljšana, do razine da je, objektivno gledano, puno bolje živjeti u simulaciji nego zbilji te samo shvaćanje simulacije kao metafizičke stvarno-sti kao takve. (Weberman, 2002., str. 227.) Autor navodi kako te implikacije nisu nužno istinite, ali da Matrix flertuje s mogućnosti da jesu. Neo ne vjeruje u sebe i ne razumije razliku između zbilje i simulacije. Dakle ovdje Weberman postavlja epistemološko pi-tanje., je li je moguće da je nemoguće posjedovati znanje o ičemu ako su sva ljudska uvjerenja nužno lažna? To nije nikakav novitet, Platon u svojoj Državi predstavlja pripadnike pećine koji sjene na zidu uzimaju za stvarne stvari. Oni nisu svjesni realnosti jer ju ni-kada nisu iskusili. Za Platona je ovo kategorija za stanje ljudskih bića koja poznaju samo materijalan svijet, a ne ideje i forme koje ga oblikuju (Usp.Weberman, 2002., str. 223.). Descartes (1596. – 1650.), s druge strane, sumnja u ljudska uvjerenja te ih naziva kri-vima i zahtijeva da se krene ispočetka jer to je jedini način sigurne spoznaje jer ljudska osjetila još više zamućuju jasnu spoznaju. Ili je možda ovo sve samo san? Nema dokaza da nije? No ljudi nisu oduvijek sanjali, zato što sadržaj tih snova ne proizlazi iz samih snova već je vidljiv utjecaj stranog bića. Demon, kako ga Descar-tes naziva, vara čovjeka da je svaka njegova spoznaja kriva. Tu se predstavlja skepticizam, iako Descartesova sumnja nije bila kao u skeptika, već je to metodička sumnja. No u današnje vrijeme, poja-vom računala, simulacija i znanje „dijele“ mozak jer oboje djeluju na način električnih impulsa, što čini sve mogućim. Dolazi li do globalnog skepticizma, hoće li se napokon spoznati granica između zbilje i realnosti? (Usp.Weberman, 2002., str. 235.).

SCOPUS

Postoji samo jedan pravi svijet, što je onda izvor iluzija? Nestvarnost se često pojavljuje u snovima te pojedinca zavađa u njegovoj podsvijesti, a to je moguće ili radi osjetilnog ili kognitivnog *erora* u čovjeku. Ljudi imaju sposobnost reprezentacije svijeta putem znaka, jezika i slika. One su sve prisvojile neposrednost materijalnog svijeta toliko da svijet i iskustvo se opisuju bolje kroz spektakl nego prostorno – vremenski. Kao što je to kod Guy Debor-da kada je riječ bila o Baudrillardu. Nije teško računalno simulirati stvari, ali je izazov čovjeka indoktrinirati nesvjesno u simulaciju. Matrix ustvari počinje računalom. Kada je osoba stavljena u računalni program kao što je matrix, pojedincu ostaju tek fragmenti njega samoga te se krene pretvarati u mentalne projekcije samih sebe, što ne predstavlja neko jasno značenje. Čini se kako simula-cija daje beskonačnu moć osobi iza tipkovnice, a ništa moći onome tko je u procesoru. Kao što je već rečeno, predmet, ne samo da se može simulirati, već čovjek svjedoči svijetu gdje je umjetan okus jagode bolji od same jagode. Ljudi radije posjećuju velike svjetske znamenitosti putem *google mapsa* nego uživo, jer je pristupačnije, lakše, ne zahtijeva napor odlaska, a dojam je isti? Svakako nije (Usp. Weberman, 2002., str. 239. - 240.).

Ovo sve se može shvatiti s dvije strane – neznanje je blaženstvo, pravimo se ludi i uživamo u simulaciji ili ako se već želimo osloboditi i spoznati istinu, potreban je veliki napor kako bi prevladali stvari koje nas koče u konačnome cilju najvišeg dobra, spoznati pravu slobodu, osloboditi se strahova i vjerovati u naša uvjerenja (Usp. Weberman, 2002., str. 245.-246.).

Zaključak

Ovaj rad služi kao pregled postepenog rasta kontrole nad medijima kroz povijest te ukazuje na moguće posljedice koje proizlaze iz toga. Oduprijeti se tehnologiji ili prihvatiti njezin utjecaj? To je već skoro pa stoljetno pitanje. Od antike, srednjega vijeka, renesanse, prosvjetiteljstva, idealizma pa do McLuhanovog previđanja, svatko daje svoje rješenje. No možda bi to rješenje trebalo biti jednako definirano kao i Kantova sloboda – autonomijom. Baudrillard zamjenjuje McLuhanov optimizam u kontekstu razvijanja tehnologije i čovječanstva distopijskom varkom. Potrebno je naglasiti izbor, kao nužan faktor u prihvaćanju tehnoloških promjena. No ne radi se ovdje samo o pitanju tehnologije i medija, već o razvi-tku svih aspekata ljudske kulture. Političari korištenjem manipulacijskih alata stvaraju svoje vlastite istine i time mijenjaju istinu povijesti i čovječanstva. Življenje u „budućnosti“ može se interpretirati na raznolike načine te uz svaki svjetonazor dolazi određena posljedica. Prevelika idealizacija i uporaba tehnologije dovodi do dehumanizacije, dok otpor u tom kontekstu postaje besmislen jer je jednostavno prevelika koncentracija podražaja. No nije samo to problem otpora, tehnologija je već predugo implementirana u svaki segment čovjekova života. Vrlo je teško sada kao pojedinac promijeniti nešto u tom kontekstu, jedino što preostaje jest dilema koju tabletu uzeti. Ostati u varci ili spoznati svijet kakav je? Prevladati strah o smrti i doseći najveće dobro ili jednostavno živjeti kako do sada? Čovjek mora biti svjestan da postoji izbor.

Abstract

This seminar is concerned with the human transition from the real to the digital world. Through the philosophy of Marshall McLuhan, Jean Baudrillard, Immanuel Kant, and others, I will try to explain the process that we went through, are going through and

SCOPUS

will be going through in the future. The media manipulation has been growing for years now, people experience it through our daily dose of fake news. How much „truth“ is too much? The influences that we have on our mind, culture and everyday life, are they as innocent as they appear? Has the human race already been brain-washed or is the worst yet to come? What is even real anymore?

Keywords: media, simulation, fake news, matrix, culture, consciousness, technology

Literatura

Baćak, V. (2002.). *Simulacija i zbilja*. Diskrepancija, str. 119. - 121.

Benjamin, W. (1968.). *Illumination*. New York.,
SCHOCKENBO-OKS.

Debord, G. (2003.). *Društvo spektakla*. Beograd., Anarhistička biblioteka.

Huyssen, A. (1989). *In the Shadow of McLuhan., Jean Baudrillard's Theory of Simulation*. The MIT Press.

Kellner, D. (4.. 3. 2020.). *Jean Baudrillard*. Dohvaćeno iz The Stanford Encyclopedia of Philosophy(Winter.2020.Edition)., <https://plato.stanford.edu/archives/win2020/entries/ baudrillard/>

Lawler, J. (2002.). We Are (the) One!Kant Explains How to Mani-pulate the Matrix. U W. Irwin, *The Matrix and Philosophy* ,str. 138.-153., New York., PerfectBound.

McIntyre, L. (2018.). *Post-truth*. Cambridge, MA., The MIT Press.

McLuhan, M. (2008.). *Razumijevanje medija*. Zagreb., Golden marketing - Tehnička knjiga.

SCOPUS

- Valentić, T. (2006.). Seksualnost i transgresija., subverzivna moć pornografskih filmova. U T. Valentić, *Mnogostruke moderne, od antropologije do pornografije* (str. 135.-131.). Zagreb., Jesenski i Turk.
- Valkyrist. (24.. 08. 2018.). *Jean Baudrillard's "Simulacra and Simulation" (notes/reflections)*. Dohvaćeno_iz_Valkyrist., <https://valkyrist.wordpress.com/2018/08/24/jean-baudrillards-simula-cra-and-simulation-notes-reflections/>
- Weberman, D. (2002.). The Matrix Simulation and the Postmodern Age. U W. Irwin, *The Matrix and Philosophy*, str. 232. - 246. New York., Perfect Bound.